

Kuntien taloudenhoidon ulkoinen tarkastaminen ja laillisuusvalvonta

Oikeuskanslerin tehtävät ja näkökulma

Perustuslain 108,1 §:

Oikeuskanslerin tehtävänä on valvoa valtioneuvoston ja tasavallan presidentin virkatointen lainmukaisuutta.

Oikeuskanslerin tulee myös valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

Tehtäväänsä hoitaessaan oikeuskansleri valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Hyvä hallinto

- Oikeus hyvään hallintoon turvataan perustuslain 21 §:ssä. Kuntakanteluissa painottuvat hallinnon keskeiset ”yleislait”: hyvän hallinnon takeet
- Hallintolaki
- Kuntalaki
- Julkisuuslaki

Avoimuus ja riittävä tiedonsaanti

- Tietopyynnöt ja asiakirjapyynnöt sekä niiden käsittelyyn liittyvä menettely (julkisuuslaki)
- Neuvontavelvollisuus (hallintolaki)
- Kunnan viestintä ja tiedottaminen (kuntalaki)
- Asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien turvaaminen entistä tärkeämpää. Myös luottamushenkilöt kaipaavat avoimuutta!

Kuntien yleinen laillisuusvalvonta

- Aluehallintovirastot
 - sektorikohtaista, erityislainsäädäntöön perustuvaa
 - välillä varovaista, vrt. esteellisyysskysymykset esim. OKV/111/10/2020
- Ylimmät laillisuusvalvojat: OKA ja EOA
 - sattumanvaraista ja rajattua, lisäksi omat aloitteet
 - kuntien ja kuntayhtymien taloudenhoidon osalta ”valvonnan valvontaa”
 - kuntakanteluita v. 2020 vireille 145, ratkaistu 142 kpl (yht. vireille 2844, ratk. 2674 kpl)
 - ”käsityksiä” kunta-asioissa 21 kpl

Kantelun aiheena voi olla myös esim.

- jotakin kunnan hankintaa ei ole kilpailutettu
- eturistiriitoja (hankinnasta päättävällä omia intressejä / liityntää kuten ohjausryhmän jäsenyys, OKV/19/50/2018)
- KH ei ole pannut täytäntöön jotakin valtuustossa päätettyä asiaa
- joskus kantelulla pyritään edistämään asian käsittelyä ja etenemistä tai hakemaan muutosta jo tehtyyn päätökseen, toisinaan pyydetään yleistä tulkintaohjetta tai -kannanottoa (vrt. OKA:n toimivalta; tarkoituksenmukaisuuskysymyksiin ei voida puuttua)

Valvonnan riippumattomuus / puolueettomuus

- Pyritään turvaamaan säännöksillä, ohjeilla ja hyvillä käytännöillä
- Tilintarkastajan ammattitaito (pyrittävä erottamaan poliittisesti motivoituneet vaikutusyritykset)
- Tuttuus ei aina yksinomaan hyvä asia; voi vaikuttaa puuttumiskynnykseen (neuvonantajan vs. tt:n rooli)
- Riittävät resurssit (tarkastuspäivien määrä riittävä, aito mahdollisuus tarvittaviin lisäselvityksiin)
- Avoimuus: pohdittava tarkoin, mitä tietoja pakko salata. Avoimuus voi lisätä luottamusta. Miltä näyttää ulospäin?

Huomioita tutkimuksesta

- Tilintarkastajien kokema painostus asiakkaan taholta
 - huomattava osuus, lähes neljännes kokenut melko usein
 - kuka pyrkii vaikuttamaan ja mitä vaikuttimia taustalla; tilintarkastuksen kustannusten säästäminen, mahdollisten epäkohtien piilottaminen / vähättely tai jonkin poliittisen agendan ajaminen?
 - valtuuston ja tarkastuslautakunnan tulisi huolehtia siitä, että riippumattomuutta vaarantavat seikat poistetaan
 - hyvän hallinnon rakenteelliset takeet kunnossa?
 - onko riittävä tuki, jotta tarkastuksen riippumattomuus ei tosiasiallisesti vaarannu?

Huomioita

- Hallinnon läpinäkyvyys entistä tärkeämpää: tilintarkastuskertomuksen sisällön laajentaminen mahdollista; keskeiset havainnot?
- Sisäinen valvonta, riskienhallinta ja konserniohjaus: kokonaisuuden järjestäminen toimivaksi ja tehokkaaksi keskeistä hyvän hallinnon toteutumiseksi (riittävä valvonta ja raportointi)
- Hyvä tilintarkastus ja sitä täydentävä ulkoinen tarkastus osaltaan turvaavat myös asianmukaista hankintatoimea ja ehkäisevät korruptiota ja tukevat hyvän hallinnon käytännön toteuttamista.

Valtioneuvostovalvonta

- OKA:n tehtäviin kuuluu myös ylimmän hallitusvallan käytön valvonta ja sen erityispiirteenä ennakkollinen säädösvalvonta
 - lainsäädännön laatu ja toimivuus valtiosäännön periaatteiden, perus- ja ihmisoikeuksien ja hyvän hallinnon toteutumisen sekä lainsäädännön johdonmukaisuuden kannalta
 - v. 2020 lausuntopyyntöjä 94 kpl (77 kpl v. 2019), laki- ja asetusehdotusten ennakkotarkastuksia 77 kpl (16 kpl v. 2019), istuntoasioita VN/TP lähes 2100 kpl (n. 1800 v. 2019), lisäksi pöytäkirjojen tark. noin 80 kpl (n. 45 kpl), kuulemispyynnöt 21 kpl